

Het hart in de Bijbel

Het hart – een centraal begrip in het leven van de mensen; en dat geldt niet alleen in medische zin. Daar is het een aanduiding voor het orgaan met als belangrijkste taak de bloedsomloop bij de mens en bij veel dieren te waarborgen. Dit woord komt ongeveer 800 keer in de Heilige Schrift voor, in verschillende betekenissen, maar nauwelijks in de zin van het zojuist genoemde letterlijke, biologische lichaamsorgaan.

De uitdrukking duidt wél op het orgaan wanneer er sprake is van het ‘kloppen van het hart’. Dat kloppen gebeurt bij innerlijke onrust door vrees, bij een uitgesproken leugen of ook door zonde, maar het kan ook door blijde verwachting wordt opgeroepen (vgl. Gen. 42:28; 1 Sam. 24:6; 2 Sam. 24:10; Ps. 38:10; Jes. 60:5). Want de Bijbel is geen natuurwetenschappelijk boek dat zich met gedetailleerde vragen over levende lichamen bezighoudt. ‘Hart’ duidt er meestal op iets anders; en daarom wordt het begrip *hart* er ook nooit gebruikt in verband met een dier.

Het hart – centrum van de persoonlijkheid

Zoals het hart in het menselijk lichaam een echt centrale functie bezit, zo wordt ook met ‘hart’ in zijn overdrachtelijke betekenis het eigenlijke centrum van de mens bedoeld. Het duidt op het centrum waarvan alles uitgaat, op dat wat het wezenlijke en belangrijkste is. Zo gebruikt de Bijbel het begrip ‘hart’ bijna altijd. Soms wordt de persoon zelf bedoeld, het ‘ik’. In een aantal gevallen zelfs God Zelf (Gen. 6:6; 1 Sam. 13:14; 2 Kron. 7:16).¹ Soms duidt ‘hart’ ook op de kern en essentie van een zaak; zie bijvoorbeeld Psalm 46:2: ‘het hart van de zee’.

Zo worden met het *hart* onze sympathieën en antipathieën verbonden. Liefde en haat, trouw en ontrouw, onze gevoelens als vreugde en verdriet, somberheid en optimisme. Maar ‘hart’ duidt vooral de zetel van de persoonlijkheid aan, en daarmee van de wil, van de energie, van de vastberadenheid en van de besluitvorming. Verschillende Schriftplaatsen maken dit duidelijk:

Spreuken 4:23: ‘Bescherm je hart boven alles wat te behoeden is, want daaruit zijn de uitingen van het leven’. De ‘uitingen van het leven’ komen ongetwijfeld overeen met de doelstellingen en de basisinstellingen waarvoor de mens kiest, zowel op moreel als ook op geestelijk gebied.

Lukas 10:27 citeert als volgt uit Deuteronomium 6:5: ‘U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel, met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf’. Hier wordt allereerst gesproken over het hart, dat in liefde op God gericht moet zijn, en pas daarna over de ziel, het lichaam (kracht) en het verstand.

¹ Ook het begrip *ziel* wordt vaak voor de persoon gebruikt, maar duidt meer op het (natuurlijk) leven; het hart spreekt van het innerlijk leven van de persoon en zijn relaties en verantwoordelijkheden in geestelijk en moreel opzicht, namelijk tegenover God en tegenover mensen.

In Richteren 5:15-16 lezen we van ‘de overleggingen van het hart’ en ‘de besluiten van het hart’. In Lukas 2:35 zegt de oude Simeon met betrekking tot de Heere Jezus, Die hij als klein Kind op zijn armen nam: ‘Zie, dit Kind is bestemd tot val en opstanding van velen in Israël en tot een teken dat tegengesproken zal worden (ook door uw eigen ziel zal een zwaard gaan), opdat de overwegingen uit veel harten openbaar worden’.

Beraadslagingen, overleggingen en besluiten vinden in het *hart* hun uitgangspunt; daar worden ze geboren. In dat hart wordt het voor en tegen afgewogen. Hier vormt zich ook de houding die het individu tegenover God en Zijn naar de aarde gezonden Zoon Jezus Christus inneemt.

Daarbij kan het hart *oprecht* zijn (2 Kon. 10:15), het kan ook *gewillig* zijn (Ex. 35:22), het kan ‘ongedeeld’ (d.w.z. trouw en volkomen) op de Heere gericht zijn (2 Kon. 20:3; Jes. 38:3). Het kan echter ook *bang* zijn (Lev. 26:36), *verstokt* (Deut. 2:30; Ps. 81:12), opstandig en ongehoorzaam (Jer. 5:23). Het hart kan arglistig zijn (Spr. 7:10), dat wil zeggen: het kan erop uit zijn om voor God en de naaste toneel te spelen en de ware bedoelingen te verbergen; het kan ‘verdeeld’ zijn (Hos. 10:2), namelijk zo glad als een aal en arglistig.

*Bescherm je hart boven alles wat te behoeden is,
want daaruit zijn de uitingen van het leven
(Spreuken 4:23).*

Een nieuw hart

Gods Woord geeft over het hart van de mens een helder oordeel: ‘Arglistig is het hart, boven alles; ja, ongeneeslijk is het, wie zal het kennen?’ (Jer. 17:9). ‘Want uit het hart komen voort kwaadaardige overwegingen, alle moord, overspel, ontucht, diefstal, valse getuigenissen, lasteringen’ (Matth. 15:19). Zo is het gesteld met het hart van de mens die in zonde is gevallen. Het is ons hart zoals het van nature is.

Wanneer wij deze uitspraken over het hart vergelijken met de uitspraak van de Heilige Schrift over ‘de werken van het vlees’ (Gal. 5:19.20), dan moeten wij erkennen dat het hart moreel gezien hoort bij de ‘plek’ waar het ‘vlees’ zich bevindt, waar het werkzaam is. Wanneer de nieuwe geboorte plaats heeft gevonden door de werking van Gods Woord en van de Heilige Geest in een hart dat tot bekering is geleid en gelooft, dan geeft God die mens een nieuw hart en een nieuwe geest (Ez. 36:26; Jer. 24:7). Een hart dat zichzelf veroordeelt wordt door God gereinigd, door het geloof (Hand. 15:9). Het wordt gereinigd ‘door de gehoorzaamheid aan de waarheid’ (1 Petr. 1:22), ‘door het bloed van Jezus’ (Hebr. 10:19, 22).

In dit nieuwe en gereinigde hart geeft God Zijn Geest, is ‘Zijn liefde uitgegoten’ (2 Kor. 1:22; Rom. 5:5). In dit hart moet Christus door het geloof wonen (Ef. 3:17).

God toetst het hart

Het hart - 'wie zal het kennen?' (Jer. 17:9), zo vroeg de profeet zich af. En hij schrijft verder: 'Ik, de HEERE, doorgrond het hart...' (Jer. 17:10). Wij kunnen wel denken dat we ons eigen hart goed kennen, maar een wijze man, Salomo, zegt in zijn gebed: 'U alleen kent immers het hart van alle mensenkinderen' (1 Kon. 8:39). God is de Kenner van het hart van alle mensen (Hand. 1:24; 15:8). Wij vergissen ons vaak met betrekking tot onze medemensen en kunnen en mogen hun motieven en gedachten niet beoordelen. Maar wij vergissen ons meestal nog meer als het om *ons zelf* gaat. Ons hart kan met waanzin, met blindheid geslagen zijn of verstokt zijn (Deut. 28:65).

Daarom bidt een ervaren gelovige: 'Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten. Zie of er bij mij een schadelijke weg is en leid mij op de eeuwige weg!' (Psalm 139:23-24). Als we op deze manier in nederigheid voor God staan en bereid zijn om het kwaad in ons hart te veroordelen, zullen we openstaan voor het Woord van God en Zijn vermaningen.

Een zuiver hart

'Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien' (Matth. 5:8). Een rein hart is allereerst een gereinigd hart. Zo'n hart kent de Heere Jezus en verheugt zich in Zijn aanwezigheid. Zo'n gereinigd hart 'roept de Heere aan' (2 Tim. 2:22), het onderwerpt zich aan Hem in liefde en eerbied en houdt Zijn 'geboden' en Zijn 'Woord' (Joh. 14:21, 23). Dat betekent niet dat we een hoge graad van praktische reinheid bereikt hebben (hoewel we moeten jagen naar heiligheid), maar veeleer voortdurende waakzaamheid over onze harten en innerlijke vastberadenheid om de Heere te volgen. En dat is allemaal alleen mogelijk in het vertrouwen op Zijn genade.

'Mijn zoon, geef mij je hart, en laten je ogen behagen scheppen in mijn wegen!' (Spr. 23:26). Wanneer ons hart de Heere toebehoort, wanneer wij naar Hem luisteren, dan zullen we ook zeggen: 'Was ons hart niet brandend in ons, toen Hij onderweg tot ons sprak en voor ons de Schriften opende?' (Lukas 24:32)

Naar Rainer Brockhaus

*Mijn zoon, als je hart wijs is,
zal mijn hart zich verblijden.
(Spreuken 23:15).*